

DOI <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2025-29-1-65-72>
УДК 378.091:811.111'373.46]:[37.013.42-051:159.954]
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-8572-9316>

Катерина Бровко,
доктор філософії (PhD),
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
м. Київ

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ СТУДЕНТІВ УНІВЕРСИТЕТУ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація. У статті розглядається проблема формування пізнавальної спрямованості студентів університету до вивчення іноземної мови в умовах сучасного освітнього середовища, що характеризується активним впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Актуальність обраної проблеми дослідження зумовлюється наведеними в роботі чинниками, а саме: необхідністю володіння студентами університету іноземною мовою як складовою їх професійної підготовки; широким використанням англомовних наукових джерел і матеріалів у навчальному процесі; вимогами до участі у програмах академічної мобільності, що передбачають рівень володіння мовою не нижче B2; значенням англійської мови для кар'єрних перспектив; розвитком когнітивних здібностей, пам'яті, креативності та гнучкості мислення через вивчення іноземних мов; впливом соціально-політичних чинників (російсько-українська війна, внутрішня міграція, інтеграційні процеси України до ЄС та НАТО) на мотивацію студентської молоді; а також необхідністю підвищення ефективності навчання через формування пізнавальної спрямованості та активного використання інформаційно-комунікаційних технологій на практичних заняттях. Розкрито сутність понять «пізнавальна спрямованість», «організаційно педагогічні умови» з точки зору різних наукових підходів.

Окреслено види пізнавальної спрямованості. В роботі застосовано низку загальнонаукових методів: аналізу і синтезу, порівняння, узагальнення, класифікації, систематизації, наукової абстракції, індукції та дедукції, абстрактно-логічний з метою вивчення фундаментальних положень пізнавальної спрямованості студентів університету.

Розроблено, основні організаційно-педагогічні умови, що сприяють ефективному формуванню пізнавальної спрямованості студентів університету у процесі вивчення іноземної мови засобами ІКТ.

Ключові слова: іноземна мова, організаційно-педагогічні умови, пізнавальна спрямованість, студенти університету.

© Катерина Бровко, 2025

Вступ. В умовах сучасного глобалізованого, інтернаціоналізованого та діджиталізованого суспільства, а також освітнього простору, зокрема. Дедалі більшої актуальності набуває питання необхідності володіння студентами університету (будь-яких спеціальностей) іноземною мовою як невід'ємним компонентом їх професійної підготовки. Означене зумовлюється низкою причин, а саме: багато освітніх матеріалів, підручників, наукових статей і сучасних досліджень доступні іноземною мовою, а саме переважно англійською; участь в програмах академічної мобільності уможливлується лише за умови володіння потенційним учасником (студентом університету) англійською мовою не менше ніж на рівні B2 (Upper-Intermediate); англійська – мова міжнародного бізнесу та професійного спілкування, саме тому, ті студенти які мають глибокі та міцні знання

англійської мови можуть знайти добре оплачувану роботу чи будувати кар'єру за кордоном; вивчення іноземних мов розвиває пам'ять, мислення, креативність і гнучкість мозку.

Слід також зауважити, що прагнення студентської молоді до вивчення іноземної мови підсилюється низкою чинників та особистісних мотивів. Провідними з яких є перш за все розгортання російсько-української війни на теренах України, міграційні процеси, що відбуваються в середині країни і як наслідок прагнення України до входження в Європейський Союз та НАТО, а також закріплення у 2024 році статусу англійської як однієї з мов міжнародного спілкування [3].

Позаяк, ефективність процесу набуття студентами університету знань з іноземної мови значною мірою залежить від рівня їх пізнавальної спрямованості, що знаходить своє відображення в мотивації та внутрішній готовності особистості студента до оволодіння новими знаннями. Недостатня увага до цього аспекту часто призводить до формального засвоєння матеріалу, зниження мотивації та поверхневого оволодіння іноземною мовою.

У цьому контексті практичні заняття, організовані з використанням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), є потужним інструментом розвитку пізнавальної спрямованості, креативності та самостійності студентів.

Використання ІКТ на практичних заняттях з іноземної мови дозволяє створити динамічне інтерактивне навчальне середовище, яке стимулює пізнавальну діяльність студентів, сприяє розвитку лінгвістичних компетенцій, наближає процес навчання до реального спілкування іноземною мовою. Такий підхід відкриває нові можливості для впровадження особистісно орієнтованого та індивідуалізованого навчання.

Відтак, актуальність обраної проблеми дослідження зумовлюється необхідністю пошуку організаційно-педагогічних умов формування пізнавальної спрямованості студентів університету в процесі вивчення іноземної мови, які забезпечать активізацію пізнавальної діяльності студентів, сприятимуть формуванню стійкої мотивації до вивчення іноземної мови та створять підґрунтя для їхнього професійного і особистісного розвитку.

Мета та завдання. Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та розробці організаційно-педагогічних умов формування пізнавальної спрямованості студентів університету в процесі вивчення іноземної мови засобами ІКТ.

Відповідно до поставленої мети вирішувалися такі завдання: окреслити види пізнавальної спрямованості студентів університету; розробити організаційно-педагогічні умови, що сприяють ефективному формуванню пізнавальної спрямованості студентів університету у процесі вивчення іноземної мови засобами ІКТ, у тому числі розвитку критичного та аналітичного мислення.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою дослідження є системний

підхід до вивчення фундаментальних положень пізнавальної спрямованості студентів університету. З метою вирішення поставлених завдань використовувалися такі **загальнонаукові методи:** *аналізу і синтезу, порівняння, узагальнення, класифікації, систематизації* різних поглядів на досліджувану проблему з метою характеристики понятійно-категоріального апарату дослідження та розробки організаційно-педагогічних умов формування пізнавальної спрямованості студентів університету під час вивчення іноземної мови засобом ІКТ), *наукової абстракції, індукції та дедукції* (при узагальненні українського та зарубіжного досвіду формування пізнавальної спрямованості студентів університету в процесі вивчення іноземної мови), *абстрактно-логічний* (для теоретичного узагальнення результатів дослідження та формулювання висновків).

Результати дослідження. Проблема формування пізнавальної спрямованості студентів університету в процесі вивчення іноземної мови на засадах організаційно-педагогічних умов набула широкого вивчення серед дослідників вітчизняного сектору та зарубіжжя.

Так, оскільки ядром нашого дослідження є вивчення організаційно-педагогічних умов формування пізнавальної спрямованості студентів університету в процесі вивчення іноземної мови, перш за все вбачаємо за необхідне виокремити сутнісні характеристики понять «пізнавальна спрямованість» та «організаційно-педагогічні умови» з точки зору різних наукових підходів.

В своїх наукових доробках сучасні науковці Г. Бондар та А. Іванчук виділяють пізнавальний інтерес студентів університету як їх активність, самостійність та ініціативність в навчально-пізнавальній та професійній діяльності, що впливає на формування їх світогляду і є одним з чинників особистісного розвитку. На їх переконання для системи вищої освіти пізнавальний інтерес необхідний через те, що саме на його основі формується активна пізнавальна позиція майбутнього фахівця. Увага дослідників до цього феномена зумовлена тим, що на їх думку пізнавальний інтерес до іноземної мови в ЗВО характеризується стійкою спрямованістю студентів на оволодіння глибокими знаннями, практичними вміннями та навичками, усвідомленим розумінням ролі іноземної мови в міжкультурній комунікації та професійній діяльності [5; 6].

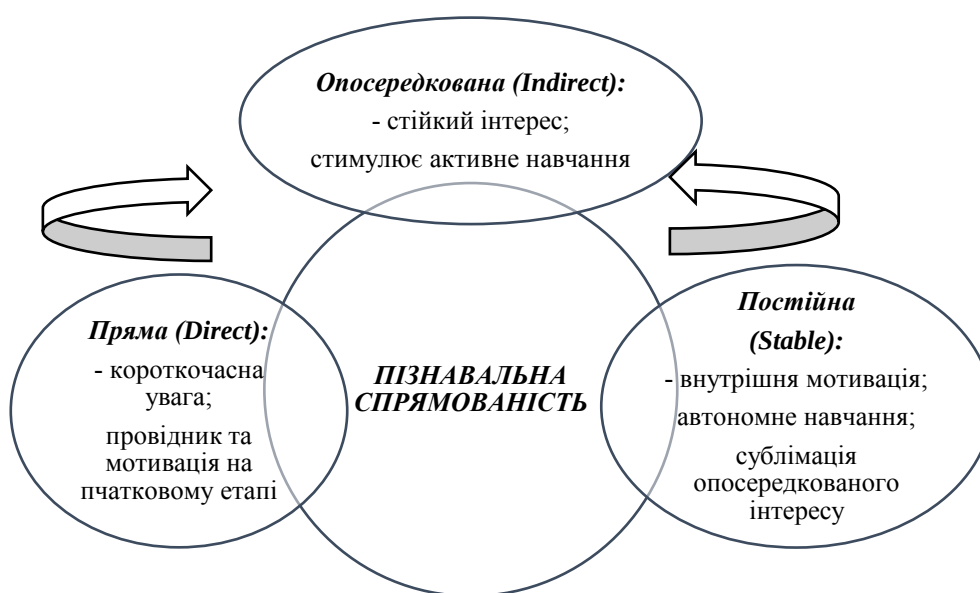
Вказуючи на пізнавальну спрямованість студентів університету до вивчення іноземної мови, слід звернутися до її різновидів (за В. Кілпатриком (англ. W. Kilpatrick) [1] та Ю. Жао (англ. Yu. Zhao)) [4] (див. рис. 1).

Дослідник вважає, що пряма спрямованість (direct) здійснює функцію провідника та мотивації у процесі оволодіння іноземною мовою. На його думку така спрямованість має

тенденцію до поступового зменшення і надалі зникненням взагалі у зв'язку з ослабленням зацікавленості студентів до вивчення нового матеріалу.

Опосередкована спрямованість (indirect) є найбільш стійким утворенням та є корисною для активного навчання студентів.

Відносно постійної спрямованості (stable), то вона може бути внутрішньою мотивацією для автономного студентського навчання й змушує пізнання бути невід'ємною частиною розвитку студентської особистості для засвоєння знань та розширення пізнання [1; 4, с. 308–309].

Рис. 1. Види пізнавальної спрямованості за В. Кілпатриком та Ю. Жао

Що стосується організаційно-педагогічних умов, то до прикладу в словнику-довіднику з професійної педагогіки педагогічні умови трактується як «обставини, від яких залежить та за яких відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, групою людей» [10].

Дослідниця О. Підпригора виділяє наступні організаційно-педагогічні умови активізації пізнавальної діяльності студентів, як от: створення розвивального освітнього середовища, використання інтерактивних методів, поєднання аудиторної та самостійної роботи [8].

З точки зору В. Довганець до організаційно-педагогічних умов формування пізнавальної самостійності студентів у процесі вивчення іноземної мови слід віднести системне поєднання лекційних, практичних і самостійних форм; впровадження проблемного навчання [6].

На думку С. Прокопенко, серед організаційно-педагогічних умов формування пізнавальної активності студентів варто виокремити наступні: індивідуалізація навчання, проблемні та інтерактивні методи, організація самостійної роботи [9].

Б. Клімова (англ. В. Klimova) та М. Пікхарт (англ. М. Pikhart) вважають, що до організаційно-педагогічних умов формування пізнавальної активності студентів під час вивчення іноземної мови відносяться: якісні цифрові матеріали, розроблені за мультимедійними принципами, інституційна підтримка та професійний розвиток викладача, а також завдання, що сприяють автономії та рефлексії – пов'язані з вимірними когнітивними досягненнями та вищою когнітивною залученістю у вивченні мови [2].

Отже, проблема формування пізнавальної спрямованості студентів у процесі вивчення іноземної мови на основі організаційно-педагогічних умов активно досліджується як у вітчизняній, так і зарубіжній науці.

Дослідники зазначають, що пізнавальна спрямованість виявляється в активності, самостійності та ініціативності студентів до оволодіння знаннями з іноземної мови, а також їх усвідомленому розумінні значущості набуття навичок іншомовної мовленнєвої компетентності для їх подальшої професійної діяльності.

Серед організаційно-педагогічних умов, що на думку вищезазначених науковців сприяють формуванню пізнавальної спрямованості студентів у процесі вивчення іноземної мови вирізняють: розвивальне освітнє середовище університету; застосування та поєднання різноманітних інтерактивних та традиційних форм проведення навчальних занять, а також використання проблемних методів навчання; застосування мультимедійних та цифрових матеріалів; використання завдань, що стимулюють автономію й рефлексію. Означене на їх думку в зальній своїй сукупності сприятиме активній когнітивній залученості студентів університету.

Обговорення. Отже, здійснений та узагальнений теоретичний аналіз джерел, присвячених проблемі дослідження організаційно-педагогічних умов формування пізнавальної спрямованості студентів університету під час вивчення іноземної мови, дозволив виокремити авторське бачення проблеми та представити власні умови її реалізації.

Водночас, проаналізовані дослідження переважно не враховують використання ІКТ у цьому процесі. У зв'язку з цим у даній роботі поставлено за мету розробити основні організаційно-педагогічні умови, що сприяють ефективному формуванню пізнавальної спрямованості студентів університету у процесі вивчення іноземної мови засобами ІКТ.

Отже, до таких організаційно-педагогічних умов відносимо наступні:

1. забезпечення стійкої позитивної мотивації до вивчення іноземної мови засобами ІКТ (формування усвідомленого ставлення до іноземної мови як засобу

особистісного й професійного зростання, стимулювання інтересу до навчання через цікаві, практико-орієнтовані й міжкультурні завдання з використанням сучасних ІКТ);

2. формування ціннісного ставлення до іноземної мови і культури (включення в освітній процес культурологічних компонентів, які через ІКТ-ресурси (віртуальні екскурсії, інтерактивні курси, медіаресурси) розширюють пізнавальні горизонти і сприяють внутрішній мотивації студентів);

3. створення сучасного інформаційно-технологічного освітнього середовища (інтеграція ІКТ у всі компоненти освітнього процесу);

4. забезпечення системності та цілісності знань (організація освітнього процесу з урахуванням принципів логічної послідовності, міждисциплінарної інтеграції та багаторазового повторення для досягнення глибокого й узагальненого розуміння мовного матеріалу та принципів застосування засобів ІКТ);

5. впровадження системи моніторингу та діагностики пізнавальної спрямованості студентів університету (регулярне оцінювання рівня сформованості пізнавальної спрямованості студентів за допомогою тестів, анкет, рефлексійних завдань із використанням цифрових інструментів, що дозволяє своєчасно коригувати траєкторію освітнього процесу).

Висновки. Отже, на наше переконання розроблені організаційно-педагогічні умови є запорукою успішного формування пізнавальної спрямованості студентів університету в процесі вивчення іноземної мови засобами ІКТ. Адже їх впровадження сприятиме не тільки розвитку критичного та аналітичного мислення студентів університету, але й підвищенню рівня їх загальної навчальної мотивації, а також формуванню професійних компетентностей необхідних для міжкультурної комунікації та професійної діяльності в сучасному інформаційному суспільстві.

Список використаних джерел

1. Kilpatrick W. H. Foundations of Method. Informal Talks on Teaching. New York. New York : The MacMillan Company. 1925.
2. Klimova B., Pikhart M. Cognitive Gain in Digital Foreign Language Learning. *Brain Sciences*. 2023. № 13(7). P. 1074. <https://doi.org/10.3390/brainsci13071074>
3. Palamar S., Brovko K. & Semerikov S. Enhancing foreign language learning in Ukraine: immersive technologies as catalysts for cognitive interest and achievement. *X International Conference «Information Technology and Implementation»*. ICon-MaSTEd2023. November 20-21. P. 69-81. 2023. Kyiv.
4. Zhao Yu. On How to Arouse the Students' Learning Interest in Foreign Language Teaching. *Proceedings of the 2014 International Conference on Education, Management and Computing Technology*. Beijing: Atlantis Press. 2014. Vol. 100. P. 308–312.
5. Бондар Л. А. Педагогічні умови організації самостійної роботи студентів-філологів у вищих навчальних закладах. *Науковий вісник Луганського університету*. 2021. Вип. 21. С. 45–52.
6. Довганець В. І. Формування пізнавальної самостійності студентів у процесі вивчення іноземної мови. *Педагогіка та психологія*. 2021. № 1 (112). С. 64–69.
7. Іванчук С. Педагогічні умови організації самостійної роботи студентів філологічних

спеціальностей у контексті дошкільної освіти та соціальної роботи. *Гуманітарні науки в педагогічній освіті*. 2022. Вип. 34. С. 78–85.

8. Підопригора О. А. Організаційно-педагогічні умови формування пізнавальної активності студентів. *Молодий вчений*. 2024. № 4 (128). С. 178–182.

9. Прокопенко С. Г. Активізація пізнавальної діяльності студентів у вищій школі: організаційно-педагогічні умови. *Педагогіка*. 2019. № 3. С. 55–61.

10. Словник-довідник з професійної педагогіки / За ред. А.В. Семенової. Одеса : Пальміра. 2006. 221 с.

References

1. Kilpatrick, W. H. (1925). *Foundations of method. Informal talks on teaching*. New York: The MacMillan Company.

2. Klimova B., Pikhart M. (2023). Cognitive gain in digital foreign language learning. *Brain Sciences*, 13(7), 1074. <https://doi.org/10.3390/brainsci13071074>

3. Palamar S., Brovko K. & Semerikov S. (2023). Enhancing foreign language learning in Ukraine: immersive technologies as catalysts for cognitive interest and achievement. *Information Technology and Implementation: Proceedings of the X International Conference ICon-MaSTEd2023*. November 20-21, 69-81.

4. Zhao, Yu. (2014). On how to arouse the students' learning interest in foreign language teaching. *Proceedings of the 2014 International Conference on Education, Management and Computing Technology. Beijing: Atlantis Press, 100*, 308–312.

5. Bondar, L. A. (2021). Pedahohichni umovy orhanizatsii samostiinoi roboty studentiv-filolohiv u vyshchikh navchalnykh zakladakh [Pedagogical conditions for organizing independent work of philology students in higher education institutions]. *Naukovyi visnyk Luhanskoho universytetu*, 21, 45–52.

6. Dovhanets, V. I. (2021). Formuvannia piznavalnoi samostiinosti studentiv u protsesi vyvchennia inozemnoi movy [Formation of students' cognitive independence in the process of learning a foreign language]. *Pedahohika ta psykholohiia*, 1(112), 64–69.

7. Ivanchuk, S. (2022). Pedahohichni umovy orhanizatsii samostiinoi roboty studentiv filolohichnykh spetsialnostei u konteksti doshkilnoi osvity ta sotsialnoi roboty [Pedagogical conditions for organizing independent work of philology students in the context of preschool education and social work]. *Humanitarni nauky v pedahohichnii osviti*, 34, 78–85.

8. Pidopryhora, O. A. (2024). Orhanizatsiino-pedahohichni umovy formuvannia piznavalnoi aktyvnosti studentiv [Organizational and pedagogical conditions for forming students' cognitive activity]. *Molodyi vchenyi*, 4(128), 178–182.

9. Prokopenko, S. H. (2019). Aktyvizatsiia piznavalnoi diialnosti studentiv u vyshchii shkoli: orhanizatsiino-pedahohichni umovy [Activating students' cognitive activity in higher education: Organizational and pedagogical conditions]. *Pedahohika*, 3, 55–61.

10. Semenova, A.V. (2006). *Slovyk-dovidnyk z profesiinoi pedahohiky* [Dictionary-reference book on professional pedagogy]. Odessa: Palmira.

Brovko Kateryna,
Doctor of Philosophy (PhD),
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University,
Kyiv

DEVELOPING STUDENTS' COGNITIVE ORIENTATION IN FOREIGN LANGUAGE LEARNING: ORGANIZATIONAL AND PEDAGOGICAL ASPECTS

Abstract. *The article addresses the issue of developing university students' cognitive orientation toward learning a foreign language in the context of a modern educational environment characterized by the active implementation of information and communication technologies (ICT). The relevance of the research problem is determined by the factors presented in the study, namely: the necessity for university students to master a foreign language as part of their professional training; the widespread use of English-language scientific sources and materials in the learning process; requirements for participation in academic mobility*

programs, which assume a language proficiency level of at least B2; the importance of English for career prospects; the development of cognitive abilities, memory, creativity, and mental flexibility through learning foreign languages; the influence of socio-political factors (the Russian-Ukrainian war, internal migration, Ukraine's integration processes into the EU and NATO) on students' motivation; as well as the need to improve learning efficiency through the development of cognitive orientation and the active use of ICT in practical classes.

The essence of the concepts of «cognitive orientation» and «organizational and pedagogical conditions» is revealed through various scientific approaches. Types of cognitive orientation are outlined. The study applies a range of general scientific methods, including analysis and synthesis, comparison, generalization, classification, systematization, scientific abstraction, induction and deduction, and abstract-logical reasoning, to examine the fundamental principles of university students' cognitive orientation. The main organizational and pedagogical conditions that contribute to the effective development of students' cognitive orientation in the process of learning a foreign language using ICT have been developed.

Keywords: foreign language, organizational and pedagogical conditions, cognitive orientation, university students.

Стаття надійшла до редакції 12.08.2025
Стаття прийнята до публікації 25.08.2025